

सूर्योदय नगरपालिकाको खानेपानी सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७९

कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति: २०७९।०९।१९ गते

प्रस्तावना: सूर्योदय नगरपालिकाका सम्पूर्ण नगरवासीलाई गुणस्तरीय खानेपानीको आपूर्ति गर्न, सञ्चालन भइरहेका खानेपानी संस्थाहरूलाई प्रभावकारीरूपमा व्यवस्थापन गर्न, खानेपानीको पहुँच सम्पूर्ण नगरवासीमा पुऱ्याउन र सञ्चालनमा आएका आयोजनाहरूको नियमन एवम् समन्वय गर्दै सेवा सञ्चालनमा गुणस्तरियता, नियमितता कायम गरी भरपर्दो एवम् सर्वसुलभ बनाउन आवश्यक भएकोले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (२) र सूर्योदय नगरपालिकाको खानेपानी व्यवस्थापन ऐन, २०७६ को दफा २० ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी सूर्योदय नगरपालिकाको नगर कार्यपालिकाले यो कार्यविधि बनाई लागु गरेको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

- (१) यो कार्यविधिको नाम "सूर्योदय नगरपालिकाको खानेपानी सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७९" रहेको छ ।
- (२) यो कार्यविधि सूर्योदय नगरपालिकाको कार्यपालिकाले स्वीकृत गरी प्रमाणीकरण भएपश्चात् लागु हुनेछ ।
- (३) यो कार्यविधि सूर्योदय नगरपालिका क्षेत्रभित्र लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा :

- (क) " उपभोक्ता समिति वा सेवा प्रदायक" भन्नाले खानेपानी प्रणालीबाट उपलब्ध हुने खानेपानी सेवाको सञ्चालन गर्ने उपभोक्ता संस्था, नगरपालिका, निजी सञ्चालक वा अन्य त्यस्तै सङ्घ, संस्था वा निकाय सम्झनु पर्दछ ।
- (ख) "नगरपालिका" भन्नाले सूर्योदय नगरपालिकालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (ग) "प्रमुख" भन्नाले सूर्योदय नगरपालिकाका नगर प्रमुख सम्झनु पर्दछ ।
- (घ) "उप प्रमुख" भन्नाले सूर्योदय नगरपालिकाका नगर उप प्रमुख सम्झनु पर्दछ ।
- (ङ) "प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत" भन्नाले सूर्योदय नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालयका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनु पर्दछ ।
- (च) "खानेपानी प्रणाली" भन्नाले सेवाग्राहीहरूलाई खानेपानी उपलब्ध गराउने नगरपालिकाको प्रणाली सम्झनु पर्दछ ।
- (छ) "ठुला खानेपानी आयोजना" भन्नाले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको समन्वयमा निर्माण भएको तथा ३५० भन्दा बढी खानेपानी उपभोक्ताहरू भएको आयोजनालाई सम्झनुपर्छ ।
- (ज) "साना खानेपानी आयोजना" भन्नाले ठुला खानेपानी आयोजना बाहेकका उपभोक्ता समिति मार्फत सञ्चालित भएका खानेपानी आयोजनालाई सम्झनु पर्दछ ।
- (झ) "ग्राहक" भन्नाले खानेपानी प्रणालीबाट खानेपानी सेवा प्राप्त गर्ने उपभोक्ता सम्झनु पर्दछ ।

- (अ) "खानेपानी" भन्नाले घरेलु तथा औद्योगिक उपयोगका लागि आपूर्ति गरिने प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने पानी सम्झनु पर्दछ ।
- (ट) "स्रोत" भन्नाले भू-सतह वा भू-सतहभन्दा माथि वा भूमिगत रूपमा रहेका खानेपानीको स्रोत सम्झनु पर्दछ ।
- (ठ) "संरचना" भन्नाले स्रोतबाट पानी जम्मा गर्न, नियन्त्रण गर्न, शुद्धीकरण गर्न वा वितरण गर्न बनाइएको जलाशय र जलाशयले चर्चेको क्षेत्र सम्झनु पर्दछ । सो शब्दले त्यस्तै उद्देश्यले बनाइएको पानी ट्याङ्की, पाइप लाईन, निकास, धारा वा त्यस्तै प्रकारका अन्य संरचनालाई समेत जनाउँदछ ।
- (ड) "परियोजना" भन्नाले अनुमति प्राप्त ब्यक्ति वा संस्थाले सञ्चालन गर्ने खानेपानी परियोजना सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले नगरपालिकाद्वारा सञ्चालन गरिएका, नेपाल सरकारले उपभोक्ता संस्थालाई हस्तान्तरण गरेको परियोजना, गैर सरकारी संस्थाले वा उपभोक्ता संस्था आफैले विकास गरी सञ्चालन गरेको परियोजना समेतलाई जनाउँदछ ।
- (ढ) "पानी आपूर्तिकर्ता" भन्नाले उपभोक्ताहरूलाई खानेपानी आपूर्ति गर्ने सेवा प्रदायक संस्था वा अनुमति प्राप्त ब्यक्ति सम्झनु पर्दछ ।
- (ण) "सेवा" भन्नाले पानी आपूर्तिकर्ताले उपभोक्तालाई उपलब्ध गराएको खानेपानी सेवा सम्झनु पर्दछ ।
- (त) "उपभोक्ता" भन्नाले पानी आपूर्तिकर्ताले उपलब्ध गराएको सेवा उपभोग गर्ने ब्यक्ति, संस्था वा निकाय सम्झनु पर्दछ ।
- (थ) "सेवा शुल्क" भन्नाले सेवा उपभोग गरेवापत उपभोक्ताले पानी आपूर्तिकर्तालाई बुझाउनुपर्ने सेवा शुल्क सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले धारा जडान शुल्क, धारा ठाउँसारी शुल्क, धारा नामसारी शुल्क, बिलम्ब शुल्क र अन्य बिबिध शुल्कलाई समेतलाई जनाउँदछ ।
- (द) "महशुल" भन्नाले पानी उपभोग गरेवापत उपभोक्ताले पानी आपूर्तिकर्तालाई मासिक रूपमा बुझाउनुपर्ने शुल्क सम्झनु पर्दछ ।
- (ध) "समिति" भन्नाले दफा ३ बमोजिमको खानेपानी सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति सम्झनुपर्छ ।
- (न) "उप समिति" भन्नाले दफा ६ बमोजिमको आयोजना स्तरीय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन उप समिति सम्झनुपर्छ ।
- (न) "खानेपानी उपभोक्ता समिति" भन्नाले प्रचलित कानुन बमोजिम दर्ता भएको खानेपानी उपभोक्ता समिति सम्झनुपर्छ ।

३. खानेपानी सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति:

- (१) समितिको गठन: सूर्योदय नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सम्पूर्ण खानेपानी आयोजनाहरूको मर्मत सम्भार, रेखदेख, अनुगमन, नियन्त्रण साथै नयाँ आयोजनाहरूलाई व्यवस्थापन र सञ्चालन गर्न एक खानेपानी सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति रहने छ । सो समितिमा देहाय बमोजिमका पदाधिकारीहरू रहनेछन्:

- (क) नगर उपप्रमुख – अध्यक्ष
 - (ख) नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत – सदस्य
 - (ग) ठुला खानेपानी आयोजना सञ्चालनमा रहेका वडाको वडा अध्यक्ष – सदस्य
 - (घ) ठुला खानेपानी आयोजनाका उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरू मध्येबाट कार्यपालिकाले तोकेका १ महिला सहित ३ जना – सदस्य
 - (ङ) साना खानेपानी उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरूमध्येबाट कार्यपालिकाले तोकेका १ महिला सहित २ जना – सदस्य
 - (च) नगरपालिकाका प्राविधिकहरूमध्येबाट अध्यक्षले तोकेको १ जना प्राविधिक – सदस्य
 - (छ) खानेपानी सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिको पूर्व अध्यक्ष – सदस्य
 - (ज) नगरपालिकाको प्राविधिक शाखा प्रमुख – सदस्य
 - (झ) नगरपालिकाको राजश्व शाखा प्रमुख – सदस्य सचिव
- (२) उपदफा (१) बमोजिम मनोनित सदस्यहरूको पदावधि २ वर्षको हुनेछ । पदिय जिम्मेवारी सन्तोषजनक रूपमा पुरा नगरेमा वा खराब आचरण भएमा त्यस्तो सदस्यलाई जुनसुकै समयमा समितिको सिफारिसमा कार्यपालिकाले पदबाट हटाउन सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमको समितिले आवश्यक देखेमा कुनै सरोकारवाला वा विज्ञलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।
- (४) खानेपानी सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिको संरक्षकको रूपमा नगर प्रमुख रहनेछन् ।
- (५) उपदफा (१) बमोजिमको समितिका सदस्यहरू मृत्यु भएमा, राजिनामा दिएमा, फौजदारी अभियोग प्रमाणित भएमा वा ३ पटकभन्दा बढी बैठकमा अनुपस्थित भएमा निजको पद रिक्त हुनेछ ।

४. खानेपानी सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार :

- (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका खानेपानी उपभोक्ता समितिको काम कारवाहीहरूको नियमित रूपमा निरीक्षण, अनुगमन, मूल्याङ्कन, सुपरीवेक्षण एवम् नियमन गर्ने/गराउने ।
- (२) खानेपानी प्रणालीको नियमित रूपमा मर्मत सम्भार भए नभएको जाँच गर्ने/गराउने ।
- (३) खानेपानीका स्रोतहरूको संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि रणनीति तयार गर्ने ।
- (४) खानेपानी मुहान सम्बन्धी विवाद समाधानका लागि समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।
- (५) खानेपानी उपभोक्ता समितिले आफ्नो विधानमा व्यवस्था भए बमोजिम समितिको आवधिक साधारण सभा एवम् वार्षिक लेखा परीक्षण गरे/नगरेको सम्बन्धमा जाँचबुझ गरी त्यस्ता कार्यहरू नियमपूर्वक नगरिएको भए गर्न गराउन सम्बन्धित उपभोक्ता समितिलाई निर्देशन दिने ।
- (६) उपभोक्ता समितिले ग्राहकबाट असुल उपर गरी लिएको महशुल रकमको उपयोग के कसरी भइरहेको छ, सो को बारेमा जानकारी लिइ आवश्यक निर्देशन एवम् सुझावहरू दिने ।

- (७) नगरभित्र ठुला खानेपानी आयोजनाहरू निर्माण गर्ने क्रममा उपभोक्ता समितिले लागत सहभागिताको रकम नगद उपलब्ध गराउन नसकेको खण्डमा उपभोक्ता समितिको माग निवेदनका आधारमा समितिले आवश्यक सहयोगको निम्ति कार्यपालिकालाई सिफारिस गर्ने ।
- (८) उपभोक्ता समितिले आफ्नो विधान, प्रचलित कानून, नगरको नीति, निर्णयहरू एवम् समितिले दिएका निर्देशन एवम् सुझावहरू बमोजिम कार्य सञ्चालन गरे नगरेको सम्बन्धमा अनुगमन गरी कार्यान्वयनको लागि आवश्यकता अनुसार निर्देशन दिने ।
- (९) सेवाग्राहीको विवाद सम्बन्धी उजुरी परेमा वा सेवाग्राहीले नजिकको खानेपानी उपभोक्ता समितिबाट खानेपानीको धारा उपलब्ध नभएकामा विवादको निरुपण र खानेपानी धाराको व्यवस्थापन गर्ने/गराउने ।
- (१०) खानेपानी प्रणालीबाट उपलब्ध सेवाको स्तरीयता अभिवृद्धिका लागि खानेपानी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन उपसमितिले बनाएको अल्पकालीन एवम् दीर्घकालीन योजना सम्बन्धमा आवश्यक सुझाव वा निर्देशन दिने ।
- (११) साना खानेपानी आयोजनाका उपभोक्ता समितिले निर्धारण गरेको महशुल र खानेपानी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन उपसमितिले सिफारिस गरेको महशुल तथा जडान शुल्क तिर्न सक्ने क्षमताको आधारमा र खर्चको आवश्यकता साथै विधान बमोजिम भए नभएको बारेमा अध्ययन गरी स्वीकृत गर्ने ।
- (१२) खानेपानी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन उपसमिति र उपभोक्ता समितिहरूको क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- (१३) खानेपानी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन उपसमिति मार्फत प्राप्त भएका मर्मत सम्भार योजना तथा खानेपानी आयोजनाहरूलाई प्राथमिकताको आधारमा नगर कार्यपालिकामा सिफारिस गर्ने ।
- (१४) खानेपानी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन उपसमिति मार्फत भए गरेका काम कारवाही, नगर भित्र धारा जडान भएका घरधुरी/संस्था, खानेपानी धाराबाट बञ्चित भएको जनसंख्याका वारेमा वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी आ.व. समाप्त भएको ६० दिन भित्र नगर कार्यपालिका बैठकमा पेश गर्ने ।
- (१५) खानेपानी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन उपसमिति बाट समय समयमा माग भएका प्राविधिक एवम् व्यवस्थापकीय विषयमा आवश्यक सहयोग, सल्लाह एवम् सुझाव दिने ।
- (१६) ठुला आयोजना सञ्चालनका लागि आवश्यकतानुसार आयोजना स्तरीय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन उपसमितिहरू गठन गर्ने ।

५. समितिको बैठक र सञ्चालन विधि:

- (१) समितिको बैठक कम्तिमा महिनाको १ पटक वस्नेछ ।
- (२) समितिको सदस्यहरूको बहुमत सदस्य उपस्थित भएमा गणपुरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।
- (३) समितिको निर्णय उपस्थित सदस्यहरूको सर्वसम्मत वा सो हुन नसके बहुमतबाट हुनेछ ।
- (४) कुनै विषयमा मत विभाजन भई मत बराबर भएमा अध्यक्षले निर्णायक मत दिन पाउँनेछ ।

(५) समितिको बैठक अध्यक्षको अध्यक्षतामा वस्नेछ । अध्यक्ष उपस्थित नभएमा समितिको ज्येष्ठ सदस्यले सो बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ ।

(६) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य व्यवस्था समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

६. आयोजना स्तरीय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन उप समितिको गठन प्रकृया

(१) खानेपानी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिको सिफारिशमा नगर कार्यपालिकाको निर्णयानुसार ठुला खानेपानी आयोजनाको सञ्चालन र व्यवस्थापनका लागि आयोजना स्तरीय तपशिल बमोजिमको उप समिति गठन गरिनेछ ।

क. उक्त खानेपानी उपभोक्ता समितिका पूर्व र बहालवाला पदाधिकारीहरूमध्येबाट संयोजक १ जना

ख. उक्त खानेपानी उपभोक्ता समितिका पूर्व र बहालवाला पदाधिकारीहरूमध्येबाट सचिव १ जना

ग. उक्त खानेपानी उपभोक्ता समितिका पूर्व र बहालवाला पदाधिकारीहरूमध्येबाट कोषाध्यक्ष १ जना

घ. खानेपानी उपभोक्ताहरू मध्येबाट १ जना महिला सहित २ जना सदस्य

ङ. नगर कार्यपालिकाको इन्जिनियर १ जना सदस्य

च. सम्बन्धित खानेपानी आयोजनामा कार्यरत कर्मचारीहरूमध्येबाट १ जना सदस्य – सचिव

(संयोजक, सचिव र कोषाध्यक्षमध्ये एकजना महिला हुनुपर्नेछ ।)

७. आयोजना स्तरीय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन उप समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

(१) दैनिक खानेपानी सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने ।

(२) सञ्चालित खानेपानी आयोजनाहरूको नियमित मर्मत सम्भार गर्ने ।

(३) कर्मचारी व्यवस्थापन र कार्य जिम्मेवारी बाँडफाँड गर्ने र थप कर्मचारी नियुक्त गर्नुपर्ने भएमा समितिमा सिफारिस गर्ने ।

(४) नयाँ आयोजनाहरूको आवश्यकता भइ माग गर्नुपर्ने भएमा खानेपानी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति समक्ष पेश गर्ने ।

(५) सम्बन्धित खानेपानी आयोजनाका उपभोक्ताहरूका उजुरी, गुनासो तथा विवादहरूको सम्बोधन गर्ने र निरुपण हुन नसकेमा समितिसमक्ष पेश गर्ने ।

(६) नयाँ धारा जडानका लागि समय समयमा निवेदन माग गर्ने र धारा जडानका लागि मूल समितिसमक्ष पेश गर्ने ।

(७) खानेपानी महशुल निर्धारण तथा समायोजनको निर्णय गरी स्वीकृतिका लागि समितिसमक्ष पेश गर्ने ।

(८) वार्षिक बजेट तयार गर्ने, लेखापरीक्षण गर्ने र आय व्ययको त्रैमासिक प्रतिवेदन तयार गरि समितिमा पेश गर्ने ।

(९) खानेपानी आयोजनाको नियमित कार्यसम्पादन गर्ने / गराउने ।

- (१०) कर्मचारीको तलब भत्ता भुक्तानी गर्ने र प्रोत्साहन रकम उपलब्ध गराउन समितिसमक्ष सिफारिस गर्ने ।
- (११) नयाँ आयोजना कार्यान्वयन गर्ने र विस्तार गर्ने क्रममा स्थानीय सरोकारवालाहरूसँग समन्वय, सहजिकरण गर्ने ।
- (१२) आयोजनाहरूको विस्तारका लागि अध्ययन, अनुसन्धान तथा सर्भे गराउने ।
- (१३) खानेपानी आयोजनाको सम्पत्तिको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- (१४) खानेपानी व्यवस्थापन तथा सञ्चालन समितिको निर्णय र निर्देशन बमोजिमका कार्यहरू सम्पादन गर्ने ।

८. उपभोक्ता समितिको साधारण सभा गराउनु पर्ने :

- (१) प्रत्येक उपभोक्ता समितिले आफ्नो विधानमा उल्लेख भए बमोजिम तोकिएको समय भित्र उपभोक्ता समितिको साधारण सभा मार्फत पदाधिकारीहरू चयन गराई त्यसको जानकारी साधारण सभा सम्पन्न भएको मितिले ३० दिन भित्र समितिको कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ।
- (२) समितिले उपभोक्ता समितिको निरीक्षण गर्दा उपदफा (१) बमोजिम उपभोक्ता समितिले आफ्नो विधान बमोजिम आवधिक रुपमा साधारण सभा नगराई पदावधि समाप्त भए पश्चात पनि पुरानै उपभोक्ता समितिले काम गरिरहेको पाइएमा त्यस्तो समितिलाई निश्चित समय अवधि तोक्यो साधारण सभा सम्पन्न गर्नको लागि निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम समितिले दिएको निर्देशनको पालन गर्नु सम्बन्धित उपभोक्ता समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

९. खाता सञ्चालन र लेखा परीक्षण :

- (१) प्रत्येक उपभोक्ता समितिको खाता सञ्चालन उपभोक्ता समितिको बिधान बमोजिम हुनेछ ।
- (२) ठुला खानेपानी आयोजनाको हकमा खानेपानी सञ्चालन तथा ब्यवस्थापन उप समिति गठन भएकोमा समितिले तोकेको नगरपालिकाको आर्थिक प्रशासन शाखाको कर्मचारी र सम्बन्धित खानेपानी आयोजनाको कार्यालय प्रमुखको संयुक्त दस्तखतबाट हुनेछ ।
- (३) खानेपानी उपभोक्ता समिति र खानेपानी आयोजनाको आय ब्ययको लेखा नेपाल सरकारले तोकेको प्रचलित कानून बमोजिम राख्नुपर्नेछ ।
- (४) प्रत्येक उपभोक्ता समितिले आफ्नो विधानमा व्यवस्था भए बमोजिम आफ्नो आर्थिक कारोबारको वार्षिक लेखा परीक्षण अनिवार्य रुपमा गराउनु पर्नेछ ।
- (५) उपभोक्ता समितिले उपदफा (१) बमोजिम सम्पन्न गरेको वार्षिक लेखा परीक्षण प्रतिवेदन साधारण सभाबाट अनुमोदन गराई त्यसरी अनुमोदन भएको मितिले ३० दिनभित्र एक प्रति समितिको कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ ।
- (६) यस दफा बमोजिम तोकिएको समयभित्र वार्षिक लेखा परीक्षण नगराउने उपभोक्ता समितिलाई निश्चित समयमावधि तोक्यो समितिले लेखा परीक्षण गराउन निर्देशन दिन सक्नेछ ।

१०. खानेपानी आयोजनाको सम्पत्तिको व्यवस्थापन तथा संरक्षण गर्नुपर्ने :

- (१) उपभोक्ता समितिले खानेपानी वितरण प्रणालीसँग सम्बद्ध सबै प्रकारका सम्पत्तिको व्यवस्थापन तथा संरक्षण गर्नुपर्नेछ ।
- (२) उपभोक्ता समितिले खानेपानी वितरण प्रणालीमा प्रयोग भएका जुनसुकै प्रकारका सम्पत्ति मास्न, नष्ट गर्न, कसैलाई हस्तान्तरण गर्न, अन्य प्रयोजनका लागि प्रयोग गर्न वा अन्य कसैलाई बिक्री वितरण गर्न पाइने छैन ।
- (३) उपभोक्ता समितिले उपदफा (२) विपरीत हुने गरी कुनै काम कारवाही गरेको पाइएमा आवश्यक कारवाहीको निम्ति समितिले नगर कार्यपालिकासमक्ष सिफारिस गर्नेछ ।

११. जनशक्ति व्यवस्थापन :

- (१) साना खानेपानी आयोजनाहरूको कर्मचारीहरूको व्यवस्थापन उपभोक्ता समितिको पदाधिकारीहरूको बैठकको निर्णय बमोजिम हुनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम कर्मचारी व्यवस्थापन गर्दा खुल्ला प्रतिस्पर्धात्मक पद्धति अनुरूप गर्नु पर्नेछ ।
- (३) साना खानेपानी आयोजनाहरूको कर्मचारीहरूको सेवा सुविधा, ग्रेड, अतिरिक्त समय, बिदा आदि उपभोक्ता समितिको विधान बमोजिम हुनेछ ।

१२. माल सामानको खरिद, भण्डारण तथा वितरण :

- (१) नगरपालिका वा विभिन्न तहका सरकारहरूबाट निःशुल्क वा साझेदारीमा प्रदान गर्ने खानेपानीका संरचनाहरूमा प्रयोग हुने मर्मत सम्भारका सामग्रीहरू तथा मौज्जातमा रहेका मर्मत सामग्रीहरू अपर्याप्त भई खरिद गर्नुपर्ने भएमा प्रचलित कानून बमोजिम खरिद गर्नु पर्नेछ ।
- (२) खानेपानी वितरण प्रणालीको निम्ति प्रयोग हुने वा प्रयोग भइरहेका जिन्सी सामग्रीको व्यवस्थापन प्रचलित कानून बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

१३. खानेपानी वितरण प्रणालीको संरचनामा परिवर्तन गर्न नहुने:

- (१) उपभोक्ता समितिले खानेपानी सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिको पूर्व स्वीकृति विना खानेपानी वितरण प्रणालीको स्वीकृत डिजाइन, नक्सा, स्थान लगायतका संरचनाहरूमा परिवर्तन, थपघट वा विस्तार गर्न पाइने छैन ।
- (२) कुनै संघ संस्था वा निकायले खानेपानी वितरण प्रणालीको कुनै संरचना विस्तार गर्न चाहेमा त्यस्तो संघ, संस्था, निकाय वा सम्बन्धित उपभोक्ता समितिले समितिको पूर्व स्वीकृति लिनुपर्नेछ ।

१४. महशुल तथा जडान शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) साना खानेपानी आयोजनाका उपभोक्ता समिति र खानेपानी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन उप समितिको सिफारिसमा समितिले महशुल दर र जडान शुल्क निर्धारण गर्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम निर्धारण भएको महशुल तथा जडान शुल्कमा समयानुकूल रूपमा पुनरावलोकन गर्नुपर्ने भएमा समितिले सम्बन्धित उपभोक्ता समिति र खानेपानी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन उप समितिलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।

१५. ठूला खानेपानी आयोजना खानेपानी बोर्ड मार्फत सञ्चालन गर्न सक्ने:

- (१) निर्माण सम्पन्न भई सञ्चालनमा आएका ३५० घरधुरीभन्दा बढी उपभोक्ता भएका ठूला खानेपानी आयोजनाहरू खानेपानी सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा नगर कार्यपालिकाको निर्णय अनुसार नगरपालिकाको खानेपानी बोर्ड मार्फत सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको खानेपानी बोर्डको गठन तथा सञ्चालन विधि नगर कार्यपालिकाले स्वीकृत गरेको कार्यविधि बमोजिम हुनेछ ।

१६. अनुगमन तथा निरीक्षण गर्न सक्ने :

- (१) समितिले जुनसुकै वखत साना खानेपानी आयोजनाका उपभोक्ता समिति र खानेपानी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन उप समितिको काम कारवाहीको अनुगमन एवम् निरीक्षण गर्न वा आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम अनुगमन एवम् निरीक्षण गर्ने शिलशिलामा समितिले आर्थिक एवम् प्रशासनिक काम कारवाही सम्बन्धी कागजातहरूको अध्ययन गर्न सक्नेछ ।
- (३) यस दफा बमोजिम अनुगमन एवम् निरीक्षण गर्ने सिलसिलामा समितिले मागेका विवरणहरू उपलब्ध गराउनु उपभोक्ता समिति र उप समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

१७. सेवा सुविधा कटौती गर्न सक्ने:

- (१) यस कार्यविधि बमोजिम समितिले दिएको सुझाव निर्देशन कार्यान्वयन नगर्ने वा आफ्नो विधान बमोजिम कार्य सञ्चालन नगर्ने साना खानेपानी आयोजनाका उपभोक्ता समितिलाई नगरपालिकाबाट उपलब्ध गराइने कुनै पनि प्रकारको सेवा सुविधा वा सिफारिसहरू कटौती गर्न सकिनेछ ।

१८. खानेपानी उपभोक्ता समितिको/संस्थाको दर्ता तथा नवीकरण सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) प्रत्येक खानेपानी उपभोक्ता समितिले प्रचलित कानून बमोजिम नगरपालिकामा खानेपानी संस्था दर्ता गर्नुपर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम दर्ता भएको संस्थाले प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम नवीकरण गर्नुपर्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम दर्ता वा नवीकरण नगर्ने उपभोक्ता समिति/संस्था उपर प्रचलित कानून बमोजिम आवश्यक कारवाहीको लागि समितिले सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गर्नेछ ।

१९. खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउँदा विभेद गर्न नहुने :

- (१) उपभोक्ता समितिले खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउँदा जात, धर्म, वर्ग, लिङ्ग, राजनीतिक आस्था, पूर्वाग्रहका आधारमा विभेद नगरी सबैलाई समान रूपमा खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (२) कुनै उपभोक्ता समितिले उपदफा (१) विपरीत हुने गरी खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउँदा समान व्यवहार गरेको देखिन नआएमा समितिले विना विभेद सबैलाई खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउन सम्बन्धित उपभोक्ता समितिलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम समितिले दिएको निर्देशन बमोजिम गर्नु सम्बन्धित उपभोक्ता समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

२०. विपन्न वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्नुपर्ने:

- (१) उपभोक्ता समितिले उपलब्ध गराएको खानेपानी सेवामा विपन्न वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ ।
- (२) उपभोक्ता समितिले खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउँदा विपन्न वर्गको पहुँच सुनिश्चित भए/नभएको सम्बन्धमा समितिले अनुगमन गर्न सक्नेछ । त्यस्तो नभएको देखिएमा उपभोक्ता समितिलाई खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउन निर्देशन दिन सक्नेछ ।

२१. प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने:

- (१) प्रत्येक खानेपानी उपभोक्ता समितिले वर्षभरीमा आफुले गरेका काम कारवाहीहरू उल्लेख गरी अद्यावधिक विवरण सहितको वार्षिक प्रतिवेदन समितिले तोकेको ढाँचामा आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले २ महिना भित्र समितिको कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको वार्षिक प्रतिवेदनमा अन्य कुराको अतिरिक्त देहायका विषयहरू समावेश भएको हुनुपर्नेछ :
 - (क) ग्राहक संख्या
 - (ख) आर्थिक वर्षमा थप गरिएका धाराहरू
 - (ग) माग भएका तर जडान हुन बाँकी धारा संख्या
 - (घ) सार्वजनिक तथा सामुदायिक खानेपानीका धारा
 - (ङ) महसुल दर
 - (च) खानेपानी प्रणालीको क्षेत्रभित्रको सरसफाइको अवस्था
 - (छ) कर्मचारीको संख्या
 - (ज) सम्पत्तिको विवरण
 - (झ) आम्दानी र खर्चको विस्तृत विवरण
 - (ञ) वार्षिक साधारण सभाको निर्णय
 - (ट) खानेपानी प्रणालीसँग सम्बन्धित संरचनाको अवस्था

- (ठ) खानेपानी प्रणालीसँग सम्बन्धित संरचनाहरूमा थपघट परिवर्तन वा विस्तार भएको भए सो सम्बन्धी विवरण
- (ड) खानेपानी प्रणालीको मर्मत सम्भारको अवस्था
- (ढ) समितिले वार्षिक प्रतिवेदनमा समावेश गर्न समय समयमा निर्देशन दिएका विषयसँग सम्बन्धित अन्य विवरण
- (३) समितिले आवश्यकता अनुसार उपभोक्ता समितिसँग आवधिक रूपमा प्रतिवेदनहरू माग गर्न सक्नेछ ।

२२. सार्वजनिक सूचना जारी गर्न सक्ने :

- (१) समितिले यस कार्यविधि बमोजिम उपभोक्ता समितिलाई दिएको सुझाव वा निर्देशनका सम्बन्धमा आवश्यकता अनुसार आम सञ्चारको माध्यमद्वारा सम्बन्धित उपभोक्ता समितिलाई जानकारी गराउन सक्नेछ ।

२३. अमान्य हुने : यस कार्यविधिमा उल्लिखित कुनै व्यवस्थाहरू प्रचलित कानूनसँग बाझिएमा बाझिएको हदसम्म स्वतः अमान्य हुनेछ ।

२४. अधिकार प्रत्यायोजन: यस कार्यविधि बमोजिम समितिले आफुले प्राप्त गरेका सबै वा केही काम, कर्तव्य र अधिकारहरू आफु मातहतका शाखाले प्रयोग वा पालना गर्ने गरी अधिकार प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

२५. बाधा अड्काउ फुकाउने : यस कार्यविधिको कार्यान्वयनको क्रममा कुनै द्विविधा वा अस्पष्टता उत्पन्न भएमा नगर कार्यपालिकाले सो को व्याख्या गर्नेछ ।

२६. कार्यविधिमा संशोधन वा खारेजी : यस कार्यविधिमा रहेका प्रावधानहरूको संशोधन, थपघट तथा खारेज गर्ने अधिकार नगर कार्यपालिकालाई हुनेछ ।

२७. बचाउ : सूर्योदय नगरपालिकाबाट खानेपानी सेवा सञ्चालन सम्बन्धी यस अघि भए गरिएका कामहरू यसै कार्यविधि बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।